

บทนำ

ผู้นำ (Leader) ผู้นำที่ดีจะต้องมีความรอบรู้ ความเฉลียวฉลาด มีความกระตือรือร้น มีอำนาจในการตัดสินใจ มีบุคลิกภาพดี เองงานเอาการ สามารถควบคุมตนเองได้ มีคุณธรรม มีศีลธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีมนุษยสัมพันธ์สูง คุณสมบัติของ ผู้นำเหล่านี้ย่อมมีผลต่อการใช้อิทธิพล อิทธิพลของผู้นำที่จะทำให้ผู้ใดยังค้ำบัญชาปฏิบัติงานไปสู่เป้าหมายที่วางเอาไว้ซึ่งเรียกว่า "ภาวะผู้นำ" (Leadership) ภาวะผู้นำนอกจากจะเป็นคุณสมบัติที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดแล้ว ยังสามารถฝึกอบรมกันได้ โดยการศึกษาวิเคราะห์จากพฤติกรรมผู้นำ (Leader behavior) พฤติกรรมผู้นำ เป็นเรื่องซึ่งภาวะผู้นำของ ผู้นำแต่ละคนว่ามีอยู่มากน้อยเพียงใด หัวหน้าภาควิชาในวิทยาลัยครูจตุรพักตรพิมานเป็นผู้นำโดยตำแหน่งระดับแรกในวิทยาลัยครู ถึงแม้ว่าจะเป็นผู้นำระดับแรกแต่ก็มีความสำคัญมาก เพราะในระดับนี้ประสิทธิภาพต่าง ๆ ในการให้การศึกษาจะเริ่มขึ้น พฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชาย่อมมีผลกระทบต่อความมีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาในวิทยาลัยครู จึงน่าจะได้อาศัยศึกษาถึงพฤติกรรมผู้นำกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของ คณาจารย์ในวิทยาลัยครู เพื่อการศึกษาทฤษฎีทางการบริหารให้กระจ่างชัดยิ่งขึ้นประการหนึ่ง และเพื่อนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ประกอบการพิจารณาปรับปรุง พฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชาในวิทยาลัยครูให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นอีก

ในบทนี้จะกล่าวถึงภูมิหลังของการวิจัย พร้อมด้วยปัญหาของการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัยและชี้จำกัด วิธีการดำเนินการวิจัย ข้อตกลงเบื้องต้น สมมุติฐาน ความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ในการวิจัย และลำดับขั้นในการเสนอข้อมูล

ภูมิหลังของการวิจัย

Presthus ได้ให้ความหมายขององค์การ (Organization) ไว้ว่า หมายถึง ระบบประสานสัมพันธ์ร่วมมือกันทำงานของมนุษย์ขนาดใหญ่ ๆ ที่มีการจัดเป็นระบบสำนักงานแบบราชการ (Bureaucratic System) การปฏิบัติงานเป็นไปตามสายการบังคับบัญชา การติดต่อกันโดยตรงในการปฏิบัติงานมีน้อย องค์การมักมีแบบแผนการดำเนินงานของตนเอง ควรมีบทบาทในการพัฒนาสังคม และองค์การมักมีอิทธิพลต่อความคิด พฤติกรรมของสมาชิกอันมีผลทำให้ความคิดและพฤติกรรมของสมาชิกของแต่ละองค์การมีลักษณะเฉพาะขององค์การนั้น¹

องค์การจะต้องมีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ

1. ต้องมีการแบ่งงาน แบ่งอำนาจความรับผิดชอบ ในการปฏิบัติงานร่วมกันให้ชัดเจน โดยมุ่งไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้
2. ในการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย จะต้องมีศูนย์รวมอำนาจคอยดูแลตรวจสอบแก้ไขอยู่ตลอดเวลา
3. การบริหารงานบุคคลมีความจำเป็น เพื่อความเหมาะสมแก่งานขององค์การ²

องค์การมี 2 แบบคือ องค์การรูปนัย (Formal organization) และองค์การอรูปนัย (Informal organization) องค์การทั้งสองแบบแตกต่างกันอยู่ 2 ประเด็นคือ

¹ Robert Presthus, The Organizational Society (New York : Random House, Inc., 1965), pp. 11-16.

² Amitai Etzioni, Modern Organizations (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, Inc., 1964), pp. 1-3.

1. องค์การรูปนัย กำหนดความรับผิดชอบของสมาชิกไว้อย่างแน่นอน แต่องค์การรูปนัย หมายที่ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคนขึ้นอยู่กับงานที่เขาได้ทำไปจริง ๆ
2. องค์การรูปนัย การติดต่อสื่อสารเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด แต่ในองค์การรูปนัย การติดต่อสื่อสารมักกระทำเป็นส่วนตัว¹

Bidwell มีความเห็นว่า ระบบการศึกษา ซึ่งรวมถึงสถาบันให้การศึกษาเช่น โรงเรียนจัดเป็นองค์การรูปนัย (formal organization) ซึ่งสถาบันให้การศึกษาเหล่านี้ นอกจากจะมีหน้าที่ให้บริการในการศึกษาอบรม และการพัฒนาสังคมแล้ว สถาบันเหล่านี้ยังต้องรับภาระด้านการให้บริการและสวัสดิการแก่สังคมด้วย² ตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พุทธศักราช 2518 ในมาตราที่ 5 ระบุว่า วิทยาลัยครูเป็นสถาบันการศึกษาและการวิจัย มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาและผลิตครูถึงปริญญาตรี ทำการวิจัย ส่งเสริมอาชีพและวิทยฐานะของครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้บริหารการศึกษา ทำนุบำรุงวัฒนธรรมและให้บริการทางวิชาการแก่สังคม³ เพราะฉะนั้น ถ้าพิจารณาวิทยาลัยครูจะเห็นได้ว่า วิทยาลัยครูจัดเป็นองค์การรูปนัย (formal organization) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติที่แน่นอน ตามมาตรา

¹สมาน วีระกำแหง, "พฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารวิทยาลัยครู", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), หน้า 5.

²Charles E. Bidwell, The School as a Formal Organization (In March, op.cit.), pp. 972-1022.

³ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พุทธศักราช 2518 มาตรา 5 ฉบับพิเศษ, เล่มที่ 92, ตอนที่ 48, 27 กุมภาพันธ์ 2518, หน้า 24.

ที่ 5 พระราชบัญญัติวิทยาลัยครู 2518 การปฏิบัติงาน กระทำโดยคณะบุคคล ซึ่งในคณะบุคคลประกอบด้วยบุคคล 2 ประเภทคือ ผู้นำ (leader) กับผู้ไต่บังคัมบังษา (follower) ซึ่งต่างก็มีบทบาทในการดำเนินงานต่างกันออกไป

ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่สามารถควบคุมให้ผู้อื่น ร่วมมือกันดำเนินงาน ไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้¹ ในวิทยาลัยครูซึ่งเป็นองค์การรูปนัย ผู้นำคือ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้าโดยตำแหน่ง ซึ่งอาจจะเป็นโดยการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง เขาย่อมจะมีอิทธิพลเหนือผู้ไต่บังคัมบังษาเสมอ ผู้นำสามารถใช้อิทธิพลของตนที่มีอยู่ กระตุ้นให้ผู้อื่นร่วมงานดำเนินงาน ไปสู่เป้าหมายได้ อิทธิพลของผู้นำมักจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์แวดล้อม ในสถานการณ์ที่ต่างกัน ผู้นำคนเดียวกันอาจจะมีอิทธิพลต่อผู้ไต่บังคัมบังษาได้ไม่เท่ากัน

อรุณ รักธรรม ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำที่ดีไว้ว่า ผู้นำที่ดีจะต้องมีความรอบรู้ ความคิดริเริ่ม ความกระตือรือร้น ทัศนคติอยู่เสมอ มีความกล้าหาญเด็ดขาดในบุคลิกและการตัดสินใจ มีความยุติธรรม ความอดทน ความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เห็นแก่ตัว มีสังคมดี สงบเสงี่ยม ความแนบเนียนในค่านิยมสัมพันธ มีบุคลิกที่ ให้ความเห็นอกเห็นใจ และสามารถควบคุมบังคับตนเองได้² เกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำ นั้น Hemphill ได้ศึกษาไว้พอสรุปได้ว่า พฤติกรรมผู้นำมีความสัมพันธ์กับสถานการณ์แวดล้อมอย่างใกล้ชิด จากการศึกษาเรื่องขนาดของกลุ่มผู้ร่วมงานที่มีผลต่อพฤติกรรมผู้นำสรุปว่า กลุ่มผู้ร่วมงานที่มีขนาดใหญ่จะทำให้พฤติกรรมผู้นำโน้มเอียงไปในทางที่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้ร่วมงานน้อย

¹Herbert A. Simon, Donald W. Smithburg, and Victor A. Thompson, "The Role of the Leader", Public Administration (New York : Alfred A. Knopf, 1968), pp. 102-110.

²อรุณ รักธรรม, หลักมนุษยสัมพันธ์กับการบริหาร (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, จำกัด, 2517), หน้า 207-211.

ลง ภาวะเบี่ยง ข้อบังคับของหน่วยงาน ถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานมากขึ้น สำหรับกลุ่มผู้ร่วมงานที่มีขนาดเล็ก พฤติกรรมของผู้นำโน้มน้าวไปยังในทางที่มีความสัมพันธ์ ส่วนตัวกับผู้ร่วมงานมีมากขึ้น และมีความเห็นอกเห็นใจแก่ผู้ร่วมงาน ภาวะเบี่ยง ข้อ บังคับสำหรับผู้ร่วมงานมักจะได้รับการยกเว้น¹

พฤติกรรมผู้นำ ที่ผู้นำแสดงออกมาพอจะแบ่งออกได้เป็น 3 แบบด้วยกัน คือ

1. พฤติกรรมผู้นำแบบเผด็จการ หมายถึง ผู้นำที่ถือเอาประสิทธิภาพของการ บังคับบัญชาอยู่ที่งานเป็นสำคัญ พฤติกรรมจึง เป็นแบบมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้ แยกคนเค็ดขาด

2. พฤติกรรมผู้นำแบบประชาธิปไตย หมายถึง ผู้นำที่ถือเอาประสิทธิภาพของ การบังคับบัญชาอยู่ที่ความพึงพอใจของทุกฝ่าย พฤติกรรมจึง เป็นแบบรวมกันทำ และรวม กันรับผิดชอบในผลสำเร็จของกลุ่ม

3. พฤติกรรมผู้นำแบบที่ถือเอาประสิทธิภาพของงานขึ้นกับผู้นำคนเดียว พฤติกรรม นี้เป็นแบบที่ผลสำเร็จของงานขึ้นอยู่กับทำให้สิ้นจางรางวัล²

พฤติกรรมผู้นำมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับ ภาวะผู้นำ (Leadership) อารมณ์ วัตรกรรม ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้ว่า หมายถึงการที่ผู้นำใช้อิทธิพลในความ สัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวก (Directing) โดยให้กระบวนการสื่อสารสัมพันธ์ในอันที่จะให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

¹ John Hemphill, Situational Factors in Leadership

Bureau of Educational Research Monograph No. 32, (Columbus, Ohio : Bureau of Educational Research, The Ohio State University, 1949).

² John C. Flanagan, "Leader Skills : Their Identification,

Development and Evaluation in Luigi Petenllo and Bernard M. Bass", Leadership and Interpersonal Behavior (New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1961), pp. 282-283.

ภาวะผู้นำนอกจากจะเป็นคุณสมบัติที่คิดตัวมาตั้งแต่เกิดแล้ว ยังอาจจะฝึกฝนอบรมให้เกิดขึ้นได้ ในปัจจุบันจึงมีการศึกษาภาวะผู้นำด้วยการวิเคราะห์จากพฤติกรรมผู้นำ พฤติกรรมผู้นำจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า ผู้นำนั้นมีภาวะผู้นำอยู่มากน้อยเพียงใด ภาวะผู้นำที่มีลักษณะเป็นกลาง ๆ ที่จะนำไปใช้โค้ในทุกสถานการณ์นั้นไม่มี ในสถานการณ์อย่างหนึ่ง พฤติกรรมผู้นำก็จะแตก่างออกไปอย่างหนึ่ง ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์นั้น ๆ¹

ในการดำเนินงานขององค์การใด ก็จะต้องมีการบริหารงานซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่อง 4 เรื่องคือ องค์การรูปนัย (formal organization) ผู้นำ (leader) งาน (task) และกลุ่มผู้ร่วมงาน (work group)² ใน 2 เรื่องแรกได้กล่าวถึงมาบ้างแล้วพอเป็นแนวทาง ต่อไปจะได้อีกกล่าวถึง 2 เรื่องหลังพอสังเขป คือ

งาน (task) หมายถึง ภารกิจขององค์การนั้น ๆ ที่จะต้องทำให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ งานของแต่ละองค์การจะแตกต่างกันออกไป แล้วแต่วัตถุประสงค์ขององค์การ เช่น งานของวิทยาลัยครูคือ การให้การศึกษา ผลิตครูปริญญาตรี ทำการวิจัย ส่งเสริมอาชีพและวิษฐานะของครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ผู้บริหารการศึกษา ทำนุบำรุงรักษาวัฒนธรรม และให้บริการทางวิชาการแก่สังคม สรุปรงานขององค์การใดคือวัตถุประสงค์ขององค์การนั้น

กลุ่มผู้ร่วมงาน (work group) หมายถึง บุคคลที่ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในองค์การนั้น โรงเรียนขนาดเล็ก กลุ่มผู้ร่วมงานอาจจะมีครูใหญ่ และคณะครูเท่านั้น ในสถาบันวิทยาลัยครู กลุ่มผู้ร่วมงานประกอบด้วย อธิการ คณะอาจารย์ คณะกรรมการสภาบุคลากรช่วยสอน คนงานภารโรง ฯลฯ

¹Felmore H. Sanford, "Research on Military Leadership", Theory and Research in Administration by Andrew W. Halpin, (New York : Macmillan Company, 1966), p. 51.

²Andrew W. Halpin, Theory and Research in Administration (New York : Mcamillan Company, 1966), p. 34.

สรุปผู้นำ (Leaders) หมายถึง ผู้รับผิดชอบในการบริหารงานขององค์การนั้น ๆ ในองค์การหนึ่งอาจจะมีผู้นำอยู่หลายระดับได้, แต่มีผู้นำที่รับผิดชอบสูงสุดเพียงคนเดียว ในองค์การระดับวิทยาลัยครู ผู้นำสูงสุดคือ อธิการ มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารวิทยาลัยทั้งหมดผู้เดียว ผู้นำในระดับรองลงมาคือ หัวหน้าคณะวิชา และหัวหน้าภาควิชา ตามลำดับ

ผู้นำทุกคนทุกระดับจะต้องคัดสรรใจอยู่ที่ตลอดเวลา บางเรื่องอาจจะต้องคัดสรรใจคนเดียว บางเรื่องต้องคัดสรรใจร่วมกับทุกฝ่าย ปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้นำต้องคัดสรรใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาให้ถูกต้อง เพื่อให้เกิดผลดีแก่หน่วยงานและบูรณาการงาน ในฐานะผู้นำกลุ่มสมาชิกบูรณาการ ผู้นำมีหน้าที่นำความสำเร็จมาสู่หน่วยงานคือ นำกลุ่มบูรณาการให้บรรลุเป้าหมายให้ได้ และผู้นำจะต้องช่วยกลุ่มบูรณาการให้สามารถดำเนินต่อไปได้ควยดี เช่น ช่วยจัดข้อขัดแย้ง ช่วยจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวก ฯลฯ

ภาควิชา จัดเป็นหน่วยงานการบริหารระดับแรกที่สุด เมื่อเทียบกับหน่วยงานการบริหารอื่น ๆ ในวิทยาลัย แต่ก็ยังเป็นหน่วยงานที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับอาจารย์ กับนักศึกษา และหลักสูตรการศึกษาของวิทยาลัย และในระดับนี้ประสิทธิภาพต่าง ๆ ของงานทางด้านการศึกษาจะเริ่มขึ้น ถ้าหัวหน้าภาควิชาขาดภาวะผู้นำ ย่อมมีผลกระทบระเทือนกับการบริหารงานในการจัดการศึกษา เพราะกลุ่มบูรณาการเป็นกลุ่มนักวิชาการ การใช้อำนาจโดยตรงเพียงอย่างเดียวคงมีปัญหานั้นไม่เพียงพอ จะต้องอาศัยพฤติกรรมผู้นำอย่างอื่นประกอบควย ดังนั้นหัวหน้าภาควิชาจึงควรจะเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำสูง และผู้วิจัยเห็นว่าภาวะผู้นำที่สูงของหัวหน้าภาควิชา นั้น จะทำให้เกิดพฤติกรรมมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของอาจารย์ในภาควิชาสูงควย ซึ่งจะทำให้การจัดการศึกษาในวิทยาลัยครูมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การศึกษาถึงความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของอาจารย์ในภาควิชาในวิทยาลัยครูจึง เป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก

การวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาถึงพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชา โดยวัดจากพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชาเหล่านั้น กับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะอาจารย์ภายในแผนกวิชาในวิทยาลัยครู ซึ่งจะพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

1. ความคิดเห็นของหัวหน้าภาควิชา กับความคิดเห็นของคณะอาจารย์ในภาควิชาเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชา

2. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชา กับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะอาจารย์

หัวหน้าภาควิชาที่ได้รับการแต่งตั้งก็มี ที่ได้รับการเลือกตั้งก็มี แต่ละคนมีความแตกต่างในค่านิยมหลัง ทำให้การบริหารของแต่ละคนก็ย่อมแตกต่างกันไป ถ้ามองดูในค่านิยมฐานะผู้บริหารระดับภาควิชา เขาควรปฏิบัติอย่างไร จึงจะทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงาน และผู้ร่วมงานมากยิ่งขึ้น การตอบปัญหานี้เราคงทราบข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชาที่มีอยู่ กับการมีส่วนร่วมการดำเนินงานของคณะอาจารย์มาวิเคราะห์เปรียบเทียบหาเกณฑ์กลาง ๆ ว่าหัวหน้าภาควิชาควรปฏิบัติเช่นไร จึงจะเป็นที่ยอมรับของผู้บริหารและคณะอาจารย์ และบุคคลทั้งสองกลุ่มมีความเห็นเหมือนกันหรือไม่ อย่างไร พอจะสรุปออกมาเป็นปัญหาได้ดังนี้

1. หัวหน้าภาควิชาที่มีพฤติกรรมผู้นำทางค่านิยมสัมพันธ์ (Initiating Structure) และค่านิยมสัมพันธ์ (Consideration) มากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากความคิดเห็นของหัวหน้าภาควิชาเอง และจากความคิดเห็นของอาจารย์ที่สังกัดในภาควิชา
2. อาจารย์ในภาควิชามีส่วนร่วมในการดำเนินงานหรือบริหารงานของภาควิชา มากน้อยเพียงใด
3. หัวหน้าภาควิชาและอาจารย์ในภาควิชา มีความคิดเห็นแตกต่างกันหรือไม่ เกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชา
4. พฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชา กับพฤติกรรมมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของอาจารย์ในภาควิชา มีความสัมพันธ์กันหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องพฤติกรรมผู้นำกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของอาจารย์ในภาควิชา จำกัดขอบเขตเพียง 3 ค่านิยม สองค่านิยมแรกเป็นพฤติกรรมผู้นำค่านิยมสัมพันธ์

กับพฤติกรรมผู้นำค่านิยมสัมพันธ์ และค่านิยมที่สามเป็นพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของอาจารย์ในภาควิชา มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. พฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชาที่เป็นอยู่ตามความเห็นของบุคคลต่อไปนี้
 - ก. หัวหน้าภาควิชา
 - ข. อาจารย์ในภาควิชาในวิทยาลัยครู
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของอาจารย์ในภาควิชาในวิทยาลัยครู
3. เปรียบเทียบความคิดเห็นของหัวหน้าภาควิชากับความคิดเห็นของอาจารย์ในภาควิชาเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชาในวิทยาลัยครู
4. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชากับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของอาจารย์ในภาควิชาในวิทยาลัยครู

ขอบเขตของการวิจัยและขีดจำกัด

1. การวิจัยเรื่องนี้ทำการวิจัยพฤติกรรมผู้นำเพียง 2 ค่านิยมคือ พฤติกรรมผู้นำค่านิยมสัมพันธ์ และค่านิยมที่สาม ซึ่งเป็นพฤติกรรมการณ์บริหารทั่ว ๆ ไป อันจะทำให้หัวหน้าภาควิชาสามารถทำงาน และบริหารงานด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี พฤติกรรมทางการบริหารค่านิยมสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมผู้นำที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับสมาชิกอื่น ๆ การจัดองค์การของหน่วยงาน วิธีติดต่อสัมพันธ์กัน และวิธีการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายพฤติกรรมค่านิยมสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมในค่านิยมแสดงเป็นกันเอง ให้การไว้วางใจกันเป็นส่วนตัว และการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อผู้ร่วมงาน

2. พฤติกรรมผู้นำมีหลายค่านิยม เนื่องจากการบริหารเป็นกระบวนการที่ยุ่งยากซับซ้อน การวัดพฤติกรรมเพียงสองค่านิยมอาจจะยังไม่เพียงพอต่อการวัดผลสำเร็จในการบริหารของหัวหน้าภาควิชาไม่ได้ แต่ผู้วิจัยเชื่อว่าผลของการวิจัยคงจะพอเป็นเครื่องชี้ให้เห็นพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชาได้ เพราะผลสำเร็จในการบริหารงานนั้น หัวหน้าภาควิชา ควรมีพฤติกรรมค่านิยม Initiating Structure อย่างเข้มแข็ง และมี

พฤติกรรมตาม Consideration สูงในสายตาของผู้อำนวยการ พฤติกรรมผู้นำของหัวหน้า
ภาควิชาแต่ละแห่งจะใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ของคะแนนความคิดเห็นของคณะอาจารย์ใน
ภาควิชา นั้น ๆ เป็นเกณฑ์ ค่าเฉลี่ยอันนี้ถือว่าเป็นความคิดเห็นของคณะอาจารย์ที่มีต่อ
พฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชาแต่ละสถาน ผู้ทำการวิจัยเชื่อว่า การสำรวจเกี่ยวกับ
พฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชาคงจะมีประโยชน์ต่อวงการบริหารการศึกษาโดยตรง

3. การวิจัยเรื่องนี้จำกัดขอบเขตเฉพาะวิทยาลัยครูในภาคกลาง ยกเว้น
กรุงเทพมหานคร รวม 10 แห่งคือ วิทยาลัยครูเพชรบุรี วิทยาลัยครูนครปฐม
วิทยาลัยครูลพบุรี วิทยาลัยครูนครสวรรค์ วิทยาลัยครูอยุธยา วิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง
วิทยาลัยครูกาญจนบุรี วิทยาลัยครูฉะเชิงเทรา วิทยาลัยครูจันทบุรี วิทยาลัยครู
เพชรบุรีวิทยาลัยดงกรม

4. ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มีหัวหน้าภาควิชาที่ใหญ่ที่สุดของแต่ละคณะวิชา
ประมาณ 30 คน และคณะอาจารย์ทุกคนในภาควิชาที่ใหญ่ที่สุดของแต่ละคณะวิชา
ประมาณ 300 คน

๕. การวิจัยนี้มีได้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างเพศ และความเกรงกลัว
เกรงใจของคณะอาจารย์ที่มีต่อหัวหน้าภาควิชา ซึ่งอาจมี

๖. การศึกษาพฤติกรรมผู้นำครั้งนี้มีได้คำนึงถึง กฎ ระเบียบ ทางกฎหมาย
หรือระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งอาจจะมีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมการบริหาร
ของหัวหน้าภาควิชาทำให้พฤติกรรมบางอย่างของหัวหน้าภาควิชา ไม่เป็นไปตามหลักวิชา

7. การศึกษาพฤติกรรมผู้นำกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะอาจารย์
ในภาควิชาในวิทยาลัยครู แบบสอบถามที่ใช้รวบรวมข้อมูลในด้านการมีส่วนร่วมในการ
ดำเนินงานของคณะอาจารย์นั้น บิดหลักการดำเนินงานของภาควิชาในระบอบอุดมศึกษา
ซึ่งภาควิชาในวิทยาลัยครูอาจจะยังดำเนินงานไม่สมบูรณ์ในทุกด้าน

8. การศึกษาพฤติกรรมผู้นำกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะอาจารย์
ในภาควิชาในวิทยาลัยครู แบบสอบถามที่ใช้รวบรวมข้อมูลในด้านการพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้า
ภาควิชา นั้น ได้มาจากการแปรจากต้นฉบับเดิมของ Halpin ซึ่งอาจจะไม่แจ่มชัดในความ
หมายได้

9. การศึกษาพฤติกรรมผู้นำกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของอาจารย์
ในแผนกวิชาวิทยาศาสตร์นี้เป็นการศึกษาเฉพาะพฤติกรรมที่โคปฏิบัติจริง (Real)
เท่านั้นมิได้ศึกษาถึงพฤติกรรมที่ควรจะเป็น (Ideal)

วิธีดำเนินการวิจัย

I. ศึกษาค้นคว้าจากข้อเขียน เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษา
โครงสร้าง และนำมาสร้างแบบสอบถาม แบบสอบถามชุดที่ I ใช้สอบถามผู้บริหารระดับ
หัวหน้าภาควิชา เป็นแบบสอบถามพฤติกรรมผู้นำที่เรียกว่า Leader Behavior
Description Questionnaire ของ Halpin แบบสอบถามชุดที่ 2
ใช้สอบถามคณะอาจารย์ในภาควิชา ประกอบด้วย แบบสอบถาม 2 ตอน ตอนแรกเป็น
แบบสอบถาม LBDQ เพื่อสอบถามพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชาในสายตาของคณะ
อาจารย์ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะ
อาจารย์ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง แบบสอบถามทั้ง 2 ชุดเป็นแบบสอบถามแบบมาตรา
ส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แล้วนำไปทดลองสอบ (Try-out) เพื่อนำมาปรับ
ปรุงแก้ไข แล้วนำไปทดสอบจริง

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ประชากรในวิทยาลัยครูในภาคกลาง ยก
เว้นกรุงเทพมหานคร คือ วิทยาลัยครูนครสวรรค์ วิทยาลัยครูเพชรบุรี วิทยาลัยครู
ลพบุรี วิทยาลัยครูอยุธยา วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลัยครูจันทบุรี
วิทยาลัยครูฉะเชิงเทรา วิทยาลัยครูนครปฐม วิทยาลัยครูกาญจนบุรี วิทยาลัยครู
หมู่บ้านจอมบึง กลุ่มตัวอย่าง (Sample) คือ หัวหน้าภาควิชา และคณะอาจารย์ใน
ภาควิชาที่ใหญ่ที่สุดของแต่ละวิชา ซึ่งมีอายุราชการตั้งแต่ I ปีขึ้นไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยไปส่งข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อหาตัวแทนของ
ผู้วิจัยในการแจกและเก็บรวบรวมแบบสอบถามให้ไ้มากที่สุดและสมบูรณ์ที่สุด แล้วส่งกลับ
มาให้ผู้วิจัย

4. การนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ข้อมูลส่วนตัวที่ได้จากการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ อายุราชการ วุฒิ วิเคราะห์ด้วยร้อยละ ส่วนพฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชา ใช้การหาค่าเฉลี่ย (Mean) หาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ของแต่ละข้อ เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างหัวหน้าภาควิชา และคณะอาจารย์ในภาควิชาโดยใช้การทดสอบ Z-test และใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coef.) หากความสัมพันธ์ส่วนที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะอาจารย์ในภาควิชา ก็วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของแต่ละข้อ แล้วนำไปหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) กับพฤติกรรมผู้นำที่ได้ รายละเอียดของการวิจัยได้เสนอไว้ในบทที่ 3.

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ความเที่ยงตรงของเครื่องมือที่ได้ออกสอยไว้แล้วเป็นความเที่ยงตรงที่ใช้ได้
2. ผู้ตอบแบบสอบถามได้ประเมินพฤติกรรมทั้งสามด้านด้วยความจริงใจ

สมมุติฐาน

1. ความคิดเห็นของหัวหน้าภาควิชา กับของอาจารย์ เกี่ยวกับภาวะผู้นำของหัวหน้าภาควิชาไม่แตกต่างกัน
2. พฤติกรรมผู้นำของหัวหน้าภาควิชา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของอาจารย์ในภาควิชา

ความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับคำบางคำที่ใช้ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยขอ
ให้ความหมายของคำบางคำใจดังนี้

"หัวหน้าภาควิชา" หมายถึง หัวหน้าภาควิชาในวิทยาลัยครูแต่ละแห่ง

"พฤติกรรมผู้นำ" หมายถึง การกระทำ รวมถึงท่าทีที่หัวหน้าภาควิชาแสดง
ออกให้ผู้อื่นร่วมงานสามารถสังเกตเห็นได้ในการบริหารงาน

"ผู้ร่วมงาน" หมายถึง คณะครูอาจารย์ในภาควิชาในวิทยาลัยครู

"การดำเนินงานของภาควิชา" หมายถึง การดำเนินงาน 5 ด้านคือ
ด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านกิจกรรมนักศึกษา ด้านธุรการและการเงิน ด้าน
ความสัมพันธ์กับชุมชน

"พฤติกรรมด้านกิจสัมพันธ์" (Initiating Structure) หมายถึง
พฤติกรรมผู้นำด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ร่วมงานในท่าน การควบคุม
งาน การประสานงาน เพื่อให้งานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมาย

"พฤติกรรมด้านมิตรสัมพันธ์" (Consideration) หมายถึง พฤติกรรมผู้นำ
ที่มุ่งด้านการสร้างความพึงพอใจแก่ผู้ร่วมงาน การให้ความสนิหสนม การไว้วางใจ
และการตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ร่วมงาน

"ภาควิชา" หมายถึง หน่วยงานบริหารการศึกษาระดับแรกในวิทยาลัยครู เทียบเท่า
"แผนกวิชา" ในสถาบันอุดมศึกษา

ลำดับชั้นในการเสนอข้อมูล

บทที่ I จะกล่าวถึง ภูมิหลังของการวิจัย ปัญหาที่ทำการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย ข้อตกลงเบื้องต้น สมมุติฐาน

ความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัย และลำดับชั้นในการเสนอข้อมูล

บทที่ 2 กล่าวถึง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรายงานเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้นำ พฤติกรรมผู้นำ งานบริหารการศึกษา และการวิจัยบางเรื่องที่ใช้ LBDQ

บทที่ 3 เสนอวิธีการดำเนินการวิจัย ประชวรในโครงการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างแบบสอบถาม การเก็บรวบรวมรวมข้อมูล ลำดับชั้นการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย และประโยชน์ของการวิจัย

บทที่ 4 กล่าวถึงผลของการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 เป็นการสรุปการวิจัย และข้อเสนอแนะ รายละเอียดเกี่ยวกับแบบสอบถามที่ใช้อยู่ในภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย